

СЕСИЛИЈА МАНГЕРА БРЕЈНАР

ФЕЛИКС САНТА МАРИЈА

Било је скоро десет сати када је Инес зачула звоњаву Феликсовог бицикла, старог *Gazelle* бицикла који је купио од првог чека своје плате. Бицикл је назвао Росинанте, према Дон Кихотовом коњу, и објавио је, „И ја хоћу да свет излечим од зла. Моја ветрењача ће бити амерички империјализам и експлоатација.” Са Паблом је делио сан о потпуној независности од Америке, а не о државности као што су желели други.

У редакцију је упао дебељушкасти младић, знојав и задихан. „Жао ми је што касним. У потоку је пронађено мртво тело.”

„Тело?”, упитала је Инес, изненађена. Делила је мишљење других људи да се у Убеку никад ништа не дешава.

„Само остаци.” И Феликс је кренуо са својом причом, почевши од куповања на зеленој пијаци, где је ишао са својом баком и по доброј цени пазарио горку дињу, чајоту,¹ папају, банане, јер иако његова бака справља масну свињетину и изнутрице, она дубоко верује да људи треба да једу воће и поврће да би били здрави...

„Пређи на ствар, Феликсе”, прекинула га је Инес, лупкајући прстима.

Феликс је живео са својом баком, Мерседес, која је водила мали ресторан на зеленој пијаци. Била је чувена по храни коју је служила на гробљу током дана Свих Светих, када су људи одлазили да посете своје преминуле. Феликсова бака се увек трудила да слојевито дозирава трошна породична гробница буде поштено изрибана, чиста и украшена цвећем. Свакога ко је пролазио позивала је да се заустави поред ње, где је поставила сто са тањирима и посудама пуним хране која је пливала у масноћи. Хранила је све

¹ Воће из породице тиквица. – Прим. њрев.

који су одвојили време да се сете својих драгих преминулих. Често је виђана у цркви кад би била Света миса за покој душе неког преминулог. Свакога ко би умро у Убеку Мерседес би на бдењу и на погребу испраћала са сузама у очима и гласно јецајући попут професионалних нарикача.

Феликс је наставио своју причу о томе како су његова бака и он наишли на групу људи који су причали о браћи Фернандес како нису послушали своје родитеље, и отишли су у лов на пацове. Дечаци су се вратили толико узнемирени да су једва говорили повезано, признајући како су отишли у напуштено складиште августинаца и после, у оближњем потоку, открили људске остатке. Родитељи су браћу одвели у полицијску станицу да пријаве ствар.

„Можда би то могао бити пас? Или коза?” Инес је увек сумњала да Феликсове трагичне породичне прилике боје његово виђење света: гомила костију неког пса може очас посла постати гомила људских костију.

„Они су поделио људску лобању, мадам. И пацове.” Феликс је листао по документацији, а онда је подигао поглед и рекао, „Ја мислим да је то Отац Сафра. Он је нестао у јануару.”

„Августински свештеник? Ааа, да, у јануару су Божићне јаслице већ биле, али Света три краља нису још пристигла. У жупном дому избио је пожар – каква је узбуна била у цркви. Отац Сафра је последњи пут виђен 3. јануара.” Попут других Убеканаца, и Инес је осетила узнемиреност. Сетила се високог шпанског свештеника из Цркве Св. Августина. Неким људима је он био згодан и шармантан, и хвалили су његове пасторалне програме. Отац Сафра се појавио у Убеку пре мање од десет година, током периода када су Американци Филипине ставили под своју контролу.

Феликс је извукао чланак из „Убечког дневника” и ставио га на сто. „Да, мадам. Ево чланка који сам написао поводом инцидента: Отац Сафра... стар 55 година... свештеник августинац... те је недеље увече служио мису... следећег је дана нестао.”

„Ја мислим да је вечерао са господином Де ла Крусом”, рекла је Инес, гледајући преко Феликсовог рамена. „Зар се они те ноћи нису свађали?”

„Јесу. Сафра је напустио композиторову кућу, упутио се ка августинском жупном двору, али тамо није никада стигао. Полиција је испитала господина Де ла Круса, али његов каталонски пријатељ се закleo да су њих двојица целе ноћи били заједно. Полиција је пустила Де ла Круса.” Феликс се намрштио. „Два месеца касније, свештеникови остаци су пронађени.”

„Зар га људи нису тражили од јануара?”

„Јесу, али нису ништа пронашли. Остаци су били заглављени у пукотини.”

„Водостај потока је сада низак, што објашњава због чега су остаци видљиви. Али нешто је ту необично, Феликсе”, рекла је Инес.

„И ја имам исти осећај. Поћи ћу тамо да истражим. Неко из ’Светлости’ већ је интервјуисао Фернандесове дечаке.”

„Сантјаго”, промрмљала је Инес. „Је л’ мислиш да ће ’Светлост’ о томе сутра имати текст?” Осетила је како је у грудима нешто стеже на помисао да ће новине Сантјага Ечеверије том вешћу сутра да их победе.

„Да”, рекао је Феликс и, подигавши једну обрву, додао, „Мо-
рамо и ми.”

„Идем и ја са тобом. Имам и нешто да са тобом попричам.”

„Наравно, мадам”, рекао је Феликс, па кренуше.

* * *

Сунце је било високо и људи су изнад глава држали сунцобране. У сенци дрвећа и кућа лежали су исцрпљени пси. Инес и Феликс су пресекли кроз део града под називом Сијудад, стару четврт коју су подигли Шпанци и која се налазила тачно уз море, са насумично груписаним грађевинама из времена Шпанаца – тврђавом, Тргом Индепенденсија, зоном луке и зеленом пијацом, две цркве, канцеларијама владе, и двоспратним и троспратним каменим зградама у чијем су приземљу биле продавнице, а на горњим спратовима станови. Американци су поштовали шпанске непобедиве камене грађевине и изградили су своја нова здања уз спољне рубове Сијудада – зграде за владу које су подсећале на резиденцију Монтичело Томаса Џеферсона, и бело окречене дрвене двоспратне куће са допадљивим тремовима. Они су ужурбано радили и на поплочавању путева, подизању мостова, постављању уличних електричних светиљки и изградњи железнице.

Док су се тако пробијали кроз врелину и запару, Инес је покренула питање финансијског стања „Убечког дневника”. Изјавила је како новина мора да зарађује више него што је зарађивала.

Тишина је потрајала. Феликс је ходао спуштене главе, погледа упртог у земљу.

„Феликсе?”, Инес га је охрабрила.

„Па, мадам”, коначно је одговорио, подижући главу, „Професор Маседа није био послован човек као што је мадам Моро. Она је кројачица, модискиња високе класе”, застао је, пуштајући да изјава одјекне, пре него што ће наставити, „он је био интелектуалац,

од оних са великом визијом. Водио се идејом да се образовањем могу променити ум и срце људи. Циљ професора Маседе био је да представи нашу сопствену Истину, а то је *Филипинска* истина. Желео је да прави новину која би била једнако важна као што је 'Њујорк Трибјун' или 'Фаро де Виго'.² Један од тренутака када је био најпоноснији био је онај када је Марк Твен цитирао нешто што је он написао".

То јесте била истина. Све што је Феликс рекао било је сто одсто тачно. Инес је гледала Пабла док је урамљивао и потом обе-сио уводник Марка Твена са његовим цитатом. Пабло је био визионар, идеалиста; и његова су размишљања била добра; његова новина јесте била важна. Али у пословном смислу била је катастрофа, и ако је Инес сада пусти низ воду, новина ће бити угашена, а Паблова визија ће нестати као да никад није постојала. Дубоко удахнувши, најмирнијим могућим гласом који је могла из себе да испусти, рекла је, „Феликсе, визија је једна ствар, преживљавање друга. Новине губе зараду. Ја и даље плаћам за *Miehle* и папир и мастило, и све што се још појави. Не могу да наставим да их даље штампам”.

Феликс није одговорио. Град је тонуо у тишину док су пре-лазили преко травнате површине на тргу, према Св. Августину. Прошли су поред групе жена са бебама у колицима. Продавац балона им се приближио; једна женица купила је црвени балон и везала га за ручку бебиних колица. Инес и Феликс су ћутећи на-ставили да ходају, поред густог жбуња и леја са разнобојним цве-ћем, све док им се пред очима није појавио авустински комплекс – Црква Св. Августина и жупни двор, складиште, дрворед еукалип-туса и, на другој страни, поток. Онда је Феликс казао: „Пажљиво ћу погледати књиге и рећи ћу вам шта сам нашао.”

Инес је схватила да је то што је Феликс рекао на убечки на-чин значило: „Не”.

Све приче о Марку Твену и Истини биле су само речи којима је ублажавао свој отпор променама које је Инес сугерисала. Она неће имати избора сем да опрему прода Сантјагу Ечевеирија.

А онда, као по ономе „ми о вуку, а вук на врата”, тамо у да-љини, испред групе људи збијених близу потока, с друге стране високог дрвореда, стајала је крупна фигура мушкарца који јој је деловао познато – Сантјаго Ечевеирија. „Шта он ради овде?”, Инес је прошапутала.

„Ту је са фото-репортером”, рекао је Феликс.

² „Faro de Vigo”, најстарије шпанске новине. Штапају се у граду Виго, Галиција, и спадају међу 15 најважнијих новина у земљи. – *Прим. прев.*

Заиста, један је мушкарац, витлајући *Sanderson Tropical* фото-апаратом у сијајућем кућишту од тиковине, стајао поред Сантјага.

Инес и Феликс су разменили погледе – они нису имали фото-репортера; они нису ни интервјуисали браћу Фернандес.

Сантјаго је крупним корацима стигао до њих. „Инес, изненађен сам да си ти овде. Нисам знао да се бавиш овим послом. Лепо изгледаш”, рекао је.

Инес је подигла једну обрву. „А ја видим да си ти овде, Сантјаго.”

„Ово је веома необичан случај. Знам људе који су умешани – добар свештеник, помпезни композитор и каталонски дечко. Ово је врло узбудљива прича, хе-хе-хе... од оних које ће људе без престанка занимати”, рекао је гласно се смејући. А онда је, формалније јој се обраћајући, наставио, „Мој фото-репортер ће снимати за сутрашњи број.”

„То је добро, Сантјаго, а ја имам свог новинара и уредника, па ћемо сутра имати праву причу.”

Сантјаго се лецнуо. „Инес”, рекао је, скрушено, „ја схватам колико је теби тешко, као жени, да наставиш Паблов посао”.

„Нема разлога да ме сажалеваш, Сантјаго. Ја те у потпуности уверавам да моја женственост није хендикеп”, рекла је а тон њеног гласа се подигао за неколико децибела. „Феликсе, зар нисмо овамо дошли послом?”

„Да, мадам, пустите ме да проверим.” Феликс се извинио и приближио полицајцу.

Сантјаго је рекао, „Узгред, поток смо раније сликали. Остатке ћемо снимати чим се ови људи разиђу.”

Инес се угризла за језик и сачекала да се Феликс врати. „Полиција је направила кордон око зоне. Не дозвољавају људима да се приближе остацима”, известио је младић.

„Је л’ тако?”, Сантјаго се обратио Феликсу.

„Јесте, господине”, одговорио је Феликс, показујући на неколико полицајаца који су надгледали крај.

„Е, па, мени треба још слика.” Сантјаго је позвао свог фото-репортера, и њих двојица су се прогурали кроз гомилу до првог реда где их је зауставио један полицајац широких рамена.

Инес и Феликс су слушали шта се дешава. „Извините, господине, али не можете овамо”, рекао је Сантјагу полицајац.

„Ја сам власник ’Светлости’”, одговорио му је Сантјаго.

Полицајац му је препречио пут. „Жао ми је, то су наредбе капетана Борхе.”

„Лично ћу разговарати са капетаном Борхом”, љутито је одвратио Сантјаго, и он и његов фото-репортер су се повукли.

„Овај полицајац није био раније овде. Познајем га”, прошапутао је Феликс Инес. „Сачекајте овде, мадам.” Феликс се приближио полицајцу и рекао пријатним гласом, „Како ти је кћерка, позорнице? Моја Лола Мерседес све време пита за њу.”

Полицајац се загледао у Феликса и, трепнувши неколико пута, одговорио, „Ти си Мерседесин унук?”

„Јесам, господине. Била је ужасна та несрећа коју је доживела ваша кћерка”, рекао је Феликс.

Полицајац је вртео главом. „Могао бих да заврнем шију возачу кочије који је налетео на њу. Али била је то *Суерџе* – Судбина. Знам да је било суђено да се то деси Алисији, али је тешко прихватити.” „Лола каже да је горка диња добра за њу.” Феликс је говорио о јелу од поврћа које је његова бака великодушно делила свима који су били болесни, верујући да горко поврће има моћ излечења.

„Алисија ужива у храни коју твоја бака шаље. Ми смо јој захвални”, прошапутао је полицајац док је пропуштао Феликса и Инес иза конопца којим је био блокиран приступ. „Тамо”, показао је, „само пажљиво јер су стене клизаве”.

Инес и Феликс су кренули ка насипу поред потока и, погледавши надоле, видели мноштво полицајаца и фратре како претражују између стена и отпада. Њих двоје су сишли низ стрму страну потока. Полицајци и фратри су полагали на цераду остатке скелета и лобању измазану блатом, нешто отрцане црне одеће и напрсни крст који је сијао на врелом сунцу. Инес и Феликс су разменили погледе: једва да је било сумње да су остаци тела припадали Оцу Сафри. Призор костију посебно је потресао Инес, али је потиснула своја осећања и усредредила се на оно што је било потребно да се одради.

Покушали су да добију потврду о идентификацији тела, али полицајци и фратри су их константно упућивали на своје надређене. Инес је упитала да ли су пронашли ишта необично и није ништа постигла. Један полицајац јој је процедио да је несрећни човек пао даље, уз поток, а да се његово тело уклебило између стена и окуке потока.

Инес и Феликс су се успели на насип и сада посматрали околину. Били су на углу између задњег дела цркве и жупног двора, поприлично удаљеног од одаја служинчади и дрвореда. Августински комплекс са напуштеним складиштем био је највећим делом неразвијен, са дрвећем, грмљем и дивљим растињем. „Шта је фратар радио близу потока?”, запитала се гласно Инес. „Враћајући се из куће композитора, требало би да је био овде горе, на путу ка жупном двору.”

Ишли су дуж потока према складишту. „Значи, браћа Фернандес су била овде, и ловила пацове”, рекла је Инес.

„Јесте, мадам”, казао је Феликс. „Млађи је отишао до потока да се опере.”

„Ајде да погледамо”, рекла је Инес.

Полицајац који је чувао складиште дозволио им је да погледају унутра. Било је мемљиво и прашњаво, осветљено трунчицом светлости која је долазила кроз пукотине и рупе и допуштала им да разазнају старе алатке, сломљени намештај и гомилу љусака кокоса.

Феликс је почео да се врпољи и да тешко дише. Инес га је дотакла по руци и предложила: „Хоћеш да се одмориш?”

„Ми-ми-ми треба да кренемо. Има много-много-много да се ради”, рекао је.

Кад су се нашли напољу, капљице зноја текле су низ Феликсово лице. Дуже време су обоје ћутали, а онда је Феликс проговорио, „Извињавам се због мог понашања, мадам. Ви знате шта се десило мојим родитељима, или не, госпођо Маседа?”

„Пабло ми је рекао.”

Феликсови родитељи су масакрирани у Баланхиги, граду на острву Самар. Догодило се то 1901. године, на врхунцу филипинско-америчког рата. Као одмазду због напада Филипинаца и убијања четрдесеторице америчких војника, генерал Џејкоб Х. Смит наредио је да се убију сви цивили, од десет година па навише. „Направимо од острва завијајућу дивљину”, рекао је Смит, што му је донело надимак „Завијајући дивљи Смит.” Убијено је више од 2.500 Филипинаца. Американци су узели и црквену звона која су најављивала напад, и бродом их пренели у Вајоминг као ратни трофеј. Против америчких официра који су били умешани у масакр покренут је поступак пред Војним судом, али Завијајући дивљи Смит је на крају као казну добио прерано пензионисање.

„Ужасно је бити сахрањен у масовној гробници – бачен у јаму заједно са другима.” Феликс је одмахивао главом пре него што ће наставити. „Ја сам био дете када се то догодило. Свештеник је сакрио мене и двојицу других дечака на тавану...; морали смо да ћутимо као заливени...; ја сам чуо страшну вриску и крике, и потом пушчану ватру... То је све чега се сећам.” Феликс је побледео.

У редакцији „Убечког дневника”, тачно изнад Феликсовог стола, на зиду је висила урамљена песма коју је он испевао. Била је посвећена филипинској побуну и потоњем масакру становника Балангиге који су починили Американци.

ЗВОНА БАЛАНГИГЕ
(написао Феликс Санта Марија)

Бронзана звона чула су се у зору
Како су се само љуљала и јечала
Позивајући све у слободу
Дигли су се, са мачетама у рукама
Пркосећи новим освајачима
Бронзана звона чула су се у подне
Како су пулсирала и јецала
Када је крв проливена
Снови убијени
Пушкама и топовима
Заједнички гроб
Тло почивка за све
Бронзана звона су спуштена
Како су плакала,
Док су изгнана
У далеку дивљину
Завијајући безгласно
Али само за сада

Инес се сећала те песме и разумела је осећања која су се кри-
ла иза једноставних речи. Пожелела је да каже нешто како би
утешила Феликса, али није могла да пронађе речи. Знала је шта
је бол, нагла се и помиловала га по руци.

„Добро сам сада”, рекао је Феликс. „Док је професор Маседа
био жив, открио је да сам, лично, провео четрнаест месеци истра-
жујући војно суђење америчким официрима који су били умешани
у масакр. Када сам сазнао да је казна за Смита била само рано пен-
зионисање, скоро да сам полудео. Почео сам да му-му-му-цам...”
Заћутао је, али је нешто касније успео да настави. „Господин Ма-
седа ми је наручио да напишем чланак у два наставка о масакру,
и војном суђењу. На наше изненађење, 'Њујорк Трибјун' је цитирао
моје текстове. Не желим да звучим као да се правим важан. Разлог
због којег сам ово споменуо јесте тај да је господин Маседа веро-
вао у чудесне моћи самоспознаје. Пошто сам написао те текстове,
могао сам нормално да говорим.”

„Пабло је био добар човек, Феликсе”, рекла је Инес. „Обоје
смо имали срећу што смо га познавали.”

„Мадам, опростите ми на дрскости, али господин Ечеверија
нема појма шта значи новина. Он покушава да се са нама такмичи;
он нас је напао; он је напао професора Маседу. Професор није знао

како се бори прљавим политичким средствима. Мислио је да ће му Ечеверијин уводник упропастити понуду да постане посланик у Скупштини Филипина. Професор је био веома обесхрабрен... Ја мислим да господину Ечеверији не треба ништа да продате, мадам.”

„Ја то не желим, Феликсе, али... али...”, Инес није завршила реченицу.

Феликс је спустио поглед и замислио се. Налазили су се близу центра и већ се ближило подне. Људи су журили кућама на ручак и сијесту. Један пацов је протрчао поред олука. Најзад, Феликс је проговорио, „Што се тиче новине, ви, наравно, имате право. ’Убечки дневник’ неће бити у стању да, без пара, настави даље да излази. Можда би било исправно да се објави Истина и још заради нешто новца. Морамо да покушамо. Али наши стандарди морају да остану непромењени. Високи.”

Превела с енглеског

Анђелка Цвијић